

Dr. Klinghammer István
felsőoktatásért felelős államtitkár részére
Emberi Erőforrások Minisztériuma
Oktatásért Felelős Államtitkárság
1055 Budapest, Szalay utca 10-14.

*Tárgy: a doktori kormányrendelet
és az Nftv javasolt korrekciója*

Tisztelt Államtitkár Úr!

Az ODT 2012. február 17-i, június 5-i, november 30-i és 2013. február 8-i ülésein hozott határozatokban javaslatokat fogalmazott meg az Emberi Erőforrások Minisztériuma számára a **nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény** doktori képzést érintő egyes pontjainak pontosítására, illetve **a doktori iskolákról, a doktori eljárások rendjéről és a habilitációról szóló 387/2012. (XII. 19.) kormányrendelet** néhány pontjának kiegészítésére. A javaslatok célja a doktori képzés minőségének megtartása, a doktori értekezés színvonalának és a doktori fokozat értékének emelése volt.

Számos felvetésünk meghallgatásra talált, és beépült a kormányrendeletbe. Ígéretet kaptunk, hogy a kormányrendelet 2. § (3) a) pontjából kikerül a tudományági megkötés, és reméljük, hogy a doktori és a habilitációs eljárásokat folytató testületekre vonatkoztatott tudományterületi, tudományági formai megszorítást is felválthatja a tartalmi kritérium (erre vonatkozik javaslataink első pontja). Az alábbiakban azokat a javaslatainkat ismételjük meg, amelyek a felsőoktatási intézményekben kialakult működési rend fenntartásához szükséges. Összefoglaljuk továbbá a hatékonyság és képzés minőségének javítására vonatkozó korábbi felvetéseink legfontosabb elemeit is, melyek az Nftv., illetve a **kormányrendelet** kisebb korrekciójával érvényesülhetnek.

Budapest, 2013. április 7.

Tisztelettel:

Dr. Mihály György
ODT elnök

Melléklet:

*Javaslat a Nftv. doktori képzést érintő egyes pontjainak pontosítására,
illetve doktori kormányrendelet néhány pontjának korrekciójára.*

Javaslat a *nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény* doktori képzést érintő egyes pontjainak pontosítására, illetve a *doktori iskolákról, a doktori eljárások rendjéről és a habilitációról szóló 387/2012. (XII. 19.) kormányrendelet* néhány pontjának korrekciójára.

Az EMMI január 28-i állásfoglalása alapján a jogszabályi változások miatt a felsőoktatási intézményeknek 2013. július 31-ig kell módosítaniuk a doktori és habilitációs szabályzatukat (6492-1/2003/TUDPOL). Több ponton megváltozik a doktori képzésében kialakult korábbi gyakorlat, módosul a testületek összetétele, egységessé válik a habilitációs eljárás. A változások többsége elősegíti a színvonal emelését, egy részük kimondottan az ODT kezdeményezésére jött létre. Néhány esetben azonban az Nftv. és a kormányrendelet jelenlegi megfogalmazásának szó szerinti betartása komoly zavarokat okozna a kialakult működési rendben, indokolatlan és nagymértékű átszervezéseket igényelne. Az alábbiakban megfogalmazott javaslataink az Nftv. és a kormányrendelet olyan korrekciójára vonatkoznak, melyek eloszlatnák ezeket az aggályokat, más esetekben elősegítenék az egyértelmű értelmezést (pl. nyelvtudás igazolása, vagy a doktori iskola tanács szerepe). Megismételjük továbbá a minőség javítását célzó korábbi felvetéseinket (pl. levelező képzés átalakítása/kivezetése).

1. Szakterületi doktori és habilitációs testületek

Javaslat a nagy egyetemeken kialakult működési gyakorlat fenntartására.

Az alább javasolt szövegszerű korrekció kibővíti kormányrendeletben megfogalmazott tudományterületi és tudományági besorolást. A kutatási területenként szerveződő **szakterületi doktori tanács** fogalma tartalmazza a tudományági tanácsot, de lehetővé teszi a több tudományágra kiterjedő tanácsot is (multidiszciplináris iskoláknál), és megenged más módon történő összevonást (pl. kari doktori tanács). A javasolt korrekció elmaradása esetén a nagy egyetemek szakterületi doktori tanácsainak egy részét olyan módon kellene átalakítani, ami a jelenlegi bevált és hatékony működési gyakorlatuknak ellentmond.

Nftv. 16. § (5) A doktori képzés szervezése és a doktori fokozat odaítélése (a továbbiakban: doktori eljárás) a felsőoktatási intézmény doktori tanácsának joga. Az intézmény doktori tanácsa *egy vagy több tudományágot lefedő szakterületi doktori tanácsot hozhat létre.* ~~tudományterületenként — ezen belül a felsőoktatási intézmény doktori szabályzatában meghatározott tudomány-, illetve művészeti ágakban — tudomány-, illetve művészeti ági doktori tanácsot hozhat létre.~~ A doktori tanács valamennyi tagjának - a doktorandusz képviselők kivételével - tudományos fokozattal kell rendelkeznie.

Korm.rend. 9. § (2) d) az Nftv. 16. § (5) bekezdése alapján ~~tudományterületenként — ezen belül a felsőoktatási intézmény doktori szabályzatában meghatározott tudomány-, illetve művészeti ágakban — tudomány-, illetve művészeti ági doktori tanácsot (a továbbiakban együtt: tudományági doktori tanács)~~ *egy vagy több tudományágot lefedő szakterületi doktori tanácsot* hozhat létre, az összetételre és a személyi feltételre vonatkozó, az (1) bekezdésben megfogalmazott előírások betartásával;

Korm.rend. 9. § (2) e) dönt a doktori fokozatszerzési eljárások indításáról, a kreditelismerésekről, a doktori szigorlat tárgyairól, az Nftv. 16. § (4) bekezdésében meghatározott doktori fokozat odaítéléséről, honosításáról és visszavonásáról, mely jogosítványokat - a doktori fokozat odaítélése, honosítása és visszavonása kivételével - átruházhatja a ~~tudományági~~ *szakterületi* doktori tanácsra;)

Korm.rend. 23. § (1) A felsőoktatási intézmény habilitációs bizottsága ~~tudomány- illetve művészeti ági habilitációs bizottságokat~~ *egy vagy több tudományágot lefedő szakterületi habilitációs bizottságot* hozhat létre, az összetételre és a személyi feltételre vonatkozó, a 22. § (2) bekezdésében megfogalmazott előírások betartásával. Az így létrehozott ~~szakmai~~ *szakterületi* habilitációs bizottságoknak a felsőoktatási intézmény habilitációs bizottsága a 22. § (4) bekezdésében meghatározott jogköreit - a 22. § (4) bekezdés c) pontja szerinti jogosultság kivételével - átruházhatja.

2. A tanóra fogalma a teljes idejű doktori képzésben

Pontosítást igényel (jelenlegi formájában nem betartató).

Nemzeti Felsőoktatási törvény **17. § (1)** pontja a teljes idejű képzésben félévenként 300 tanórát ír elő, míg a **108. § (1)** pont a tanórát az oktató személyes közreműködését igénylő foglalkozásként definiálja.

A javasolt kiegészítés a doktori képzés esetére pontosítja a Nftv **17. § (1)**-ben előírt tanórák teljesítésének módját és egyúttal fontos útmutatást ad a kutatómunka elismerésére is.

Nftv 108. § (1) E törvény alkalmazásában

37. tanóra: a tantervben meghatározott tanulmányi követelmények teljesítéséhez az oktató személyes közreműködését igénylő foglalkozás (előadás, szeminárium, gyakorlat, konzultáció), amelynek időtartama legalább negyvenöt, legfeljebb hatvan perc.

A doktori képzésben tanórának számít a felsőoktatási intézményben, vagy a vele együttműködési megállapodást kötött intézményben folytatott kutatási/alkotási tevékenységre fordított idő is. Olyan tudományterületeken, ahol a kutatás/alkotás és a felkészülés könyvtárhoz, levéltárhoz, múzeumhoz, terepmunkához, vagy külső adatgyűjtéshez kötött, a tevékenységet pontosan leíró - a témavezető és a doktori iskola vezető által aláírt - engedély alapján végzett munkával, a teljesítés témavezetői igazolásával lehet ettől eltérő módon kutatási/alkotási munkaidőt teljesíteni.*

** Elsősorban bölcsész- és egyes társadalomtudományi területek.*

3. Teljes idejű doktori képzés

A színvonal és hatékonyság növelését célzó javaslat.

A doktori képzés keretében végzett kutatómunkának az előző, **2. pontban** leírt módon történő elismerése lehetőséget ad a részidős (levelező) doktori képzés kivezetésére. Ez befoglalható akár Nemzeti Felsőoktatási törvény **16. § (1)** pontjába, akár a doktori kormányrendeletbe, az alábbi kiegészítések egyikével:

Nftv 16. § (1) A képzési program része a doktori képzés, amely a mesterfokozat megszerzését követő képzésben a doktori fokozat megszerzésére készít fel. Doktori képzésben legalább száznolcvan kreditet kell szerezni *és csak teljes idejű képzésként szervezhető*. A képzési idő hat félév. A doktori képzés egységes, harminchat hónapos képzési időből áll, amely felosztható beszámoltatási szakaszokra.

Korm.rend. 11. § (1) A doktori képzés *csak teljes idejű képzésként szervezhető*, mely során az Nftv 16. § (1) bekezdése által előírt módon hat félév alatt 180 kreditet kell szerezni.

Részletes indoklás:

Az Nftv. az alapképzéshez a 180-240 kredithatárokat, a mesterképzéshez 60-120 kredithatárokat rendel. A BSc és az MSc képzéseknél az alacsonyabb alsó határ lehetővé teszi a részidős képzést, amikor is az előírt kreditet a hallgatók a teljes idejű képzésnél elvárt 300 tanóránál kevesebbel teljesíthetik (Nftv. 17. §). A doktori képzésben azonban az elvárt kredit pontosan rögzítve van, és a 180 kredit (beleértve a kutatási kreditekkel elismert tevékenységet) teljesítése egységesen 300 tanórát, azaz a teljes idejű képzést igényel.

A doktori képzésben „tanóra” alatt a kutatási munkára kiterjesztett tevékenység értendő, az **1. pontban** megfogalmazott módon. Ez a kiterjesztett értelmezés (ellenőrzött módon) lehetőséget ad könyvtárhoz, levéltárhoz, múzeumhoz vagy terepi munkához kötött kutatása elismerésére is, megoldást kínálva olyan területeken végzett kutatások befogadására, amelyek korábban gyakran „levelező” képzésként jelentek meg (elsősorban bölcsész- és társadalomtudományi területeken).

A levelező képzés megszüntetésére tett javaslat teljesen független az ösztöndíjas-önköltséges besorolástól és továbbra is megengedi a költségtérítés (önköltség) érvényesítését.

4. Egyéni felkészítés, egyénileg felkészülő

Javaslat a fenti két meghatározás egyértelmű megkülönböztetésére.

Nftv 53. § (1) A doktori képzés a tudományterület sajátosságaihoz és a doktorandusz igényeihez igazodó egyéni vagy csoportos felkészítés keretében folyó képzési, kutatási és beszámolási tevékenység. Doktori képzésben az vehet részt, aki mesterfokozatot szerzett.

Javasolt értelmező kiegészítés a kormányrendeletben, és javítás az Nftv-ben:

Korm.rend. 11. § (3) *Az Nftv. 53. § (1)-ben megnevezett egyéni tanterv szerinti felkészítés a témavezető kérésére, a doktori iskola tanács engedélyével lehetséges.*

Nftv 53. § (2) A doktori képzést követően a doktori fokozatot külön fokozatszerzési eljárás keretében lehet megszerezni. A doktori fokozatszerzési eljárásban részt vevő a doktorjelölt. Doktorjelölt lehet az is, aki nem vett részt a doktori képzésben, a fokozatszerzésre egyénileg készült fel, feltéve, hogy mesterfokozatot szerzett, és teljesítette a doktori képzés követelményeit. *A fokozatszerzésre egyénileg felkészülő - aki nem vett részt a doktori képzésben - csak akkor indíthat fokozatszerzési eljárást, ha mesterfokozatot szerzett, valamint a szigorlat és a nyilvános védés kivételével teljesítette a fokozatszerzés 53. § (5) követelményeit.* Ha a doktorandusz a képzési időn belül megkezdte a fokozatszerzési eljárást, akkor a hallgatói jogviszonya mellett egyidejűleg doktorjelölt is.

5. Doktori képzéshez kapcsolódó megállapodás

A kormányrendelet vonatkozó pontjának konkrétabb megfogalmazása.

A javasolt kiegészítések közül kiemelendő az a) pont, amely olyan képzésre vonatkozik, amikor a témavezetést és a kutatás feltételeit teljes mértékben az együttműködési megállapodást kötött kutatóintézet biztosítja.

Korm.rend. 11. § (1) A doktori képzéshez kapcsolódóan megállapodás köthető a felsőoktatási intézmény, a doktorandusz, doktorjelölt és a témavezető között.

a) *A doktori képzésre együttműködési megállapodást kötött intézményben folyó kutatómunka esetén a képzési önköltséget a doktori iskola tanács javaslatára a felsőoktatási intézmény mérsékelheti, illetve elengedheti.*

b) *A megállapodás rögzítheti a kutatómunka kreditpontokkal történő értékelésének feltételeit olyan tudományterületeken, ahol a kutatás/alkotás és a felkészülés könyvtárhoz, levéltárhoz, múzeumhoz, terepmunkához, vagy külső adatgyűjtéshez kötött.*

c) *A megállapodás kiterjedhet konkrét oktatási és kutatási feladatok, valamint az azokhoz tartozó határidők megfogalmazására.*

6. Egyetemi tanári pályázatok véleményezése

A kormányrendelet kiegészítése – minőségbiztosítás.

Korm.rend. 22. § (6) *A habilitációs bizottság a szenátus részére véleményezi az egyetemi tanári pályázatokat.*

Indoklás:

A Nemzeti felsőoktatási törvény az egyetemi tanári kinevezés feltételül fogalmazza meg, hogy a pályázó rendelkezzen a habilitációval – vagy azzal egyenértékű nemzetközi felsőoktatási oktatói gyakorlattal [Nftv. 28. § (5)]. A javasolt új kormányrendeleti pont az egyetemi tanári pályázatok véleményező testületként azt a bizottságot jelöli meg, amelyik az adott egyetemen a habilitációt odaítéli. Különösen fontos a habilitációs bizottság véleményének kikérése azokban az esetekben, amikor a szenátus **más intézményben habilitált pályázóról** dönt, valamint amikor a **habilitációval egyenértékű nemzetközi felsőoktatási oktatói gyakorlatot** kell megítélni.

6. Törzstagi testület folyamatos minősége

A kormányrendelet kiegészítése – minőségbiztosítás.

Korm.rend. 2. § (1) Doktori iskola létesítését legalább hét törzstag kezdeményezheti, akik többsége egyetemi tanár. *Az egyetemi tanárok többségét a törzstagok számának hét fő fölé történő bővítése esetén is biztosítani kell.*

Indoklás:

A jelenlegi megfogalmazás alapján az egyetemi tanárok többsége csak a doktori iskola létesítésekor kötelező. A törzstagok számának későbbi bővítése – szélsőséges esetben – olyan irányt is vehet, hogy a négy professzor mellett sokkal nagyobb számban jelennek meg adjunktusok, docensek, emeritáltak, tudományos munkatársak, tudományos főmunkatársak, és kutatóintézeti tudományos tanácsadók (közülük csak a tudományos tanácsadók tekinthetők a professzorokkal egyenrangúnak). A kiegészítés célja a törzstagi kör minőségének folyamatos megőrzése.

7. Pontosított megfogalmazások

Egységes értelmezés elősegítése.

Korm.rend. 4. § (2) A doktori iskola oktatói azok a tudományos fokozattal rendelkező oktatók és kutatók, akiket – a doktori iskola vezetőjének javaslatára – a doktori iskola tanácsa alkalmasnak tart a doktori iskola keretében oktatási, ~~kutatási és témavezetői~~ feladatok ellátására

Korm.rend. 9. § (2) A doktori tanács

f) a doktori szabályzatban meghatározottak szerint ~~a doktori iskolák javaslatára~~ kijelöli ~~a doktori felvételi bizottság tagjait~~, a bírálóbizottság tagjait és a hivatalos bírálókat, létrehozza a szigorlati vizsgabizottságot, ~~továbbá jóváhagyja a doktori témavezetők és a doktori iskola oktatóinak személyét~~, mely jogosítványokat átruházhatja a ~~szakterületi tudományági~~ doktori tanácsra;

Korm.rend. 10. § (1) A doktori iskola vezetőjének munkáját segítő testületként létrehozható a doktori iskola tanácsa, amelyet a doktori iskola törzstagjai választanak, tagjait pedig a doktori tanács bízza meg és menti fel.

(2) A doktori iskola tanácsa

- jóváhagyja ~~a doktori témakiírók, témavezetők és~~ a doktori iskola oktatóinak személyét;
- javaslatot tesz ~~az állami ösztöndíjak odaítélésére, átcsoportosítására a meghirdetésre javasolt doktori témákra;~~
- jóváhagyja a doktori téma ~~meghirdetését, a témakiíró személyét~~ kiírója ~~témahirdetését;~~
- ~~kijelöli a doktori felvételi bizottság tagjait~~ jóváhagyja a doktorandusz doktori témáját;
- végzi a képzés közbeni teljesítményértékelést.

Korm.rend. 13. § (3) A doktori iskola működési szabályzata tartalmazza a doktori fokozatszerzés nyelvi követelményeit, a nyelvi követelmények teljesítéséhez elfogadott nyelvek listáját, valamint a *második* nyelv ismerete igazolásának módját. Az első idegen nyelv kizárólag a doktori tanács által meghatározott idegen nyelvek egyike lehet, *amely* ~~–A nyelvismeret~~ igazolásához legalább B2 szintű komplex államilag elismert nyelvvizsga, illetve azzal egyenértékű bizonyítvány szükséges.

Korm.rend. 22. § (5) A habilitációs eljárás a következő részekből áll:

- habitusvizsgálat, mely a 21. § (2) bekezdésében foglalt feltételek teljesítését vizsgálja,
- a habilitációs tézisek *nyilvános vitája* és értékelése,
- magyar és idegen nyelvű, *hallgatók előtt tartott* habilitációs előadás és annak értékelése az Nftv. 108. § 7. pontjának megfelelően,
- ~~nyilvános vita és annak értékelése.~~